

המאתות | תקציר

שירותי דת, מינהל ציבורי ופוליטיקה

המועצות הדתיות לוקות בחוסר יעילות ובחוסר אפקטיביות בגלל אינטרסים פוליטיים צרים. לפיכך מומלץ לבטל אותן כישויות עצמאיות ובמקום זה לשלבן כמחלקות בתוך הרשויות המקומיות.

אריאל פינקלשטיין

מחקר
מדיניות
118

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

**סקר שנתי שבחן
את ביצועי המגזר
הציבורי מלמד כי
אמון הציבור בעובדי
שירותי הדת הוא
הנמוך ביותר**

בישראל פועלות כיום 131 מועצות דתיות, המספקות שירותי דת במגוון תחומים: כשרות, שחיטה, מקוואות, נישואין, קבורה, רבנות, עירובין, תמיכות ותרבות תורנית. תקציבן השנתי הכולל עמד בשנת 2014 על 760 מיליון ש"ח, שהגיע ברובו, נוסף על התקציב הייעודי מהמשרד לשירותי דת, מתקציב הרשויות המקומיות ומאגרות הנגבות מתושבים ומעסקים. סקר שנתי שבחן את ביצועי המגזר הציבורי מלמד כי אמון הציבור בעובדי שירותי הדת הוא הנמוך ביותר בהשוואה של 32 סוגים של עובדי ציבור (למשל, חברי כנסת, נבחרים בעיריות, שופטים, עובדי משק המים, ועוד ועוד).

על פי נתוני האמת של משרד האוצר,
**מספר העובדים במועצות הדתיות
בשנת 2014:**

3,417

גבוה ב-57% מהתקן שאושר

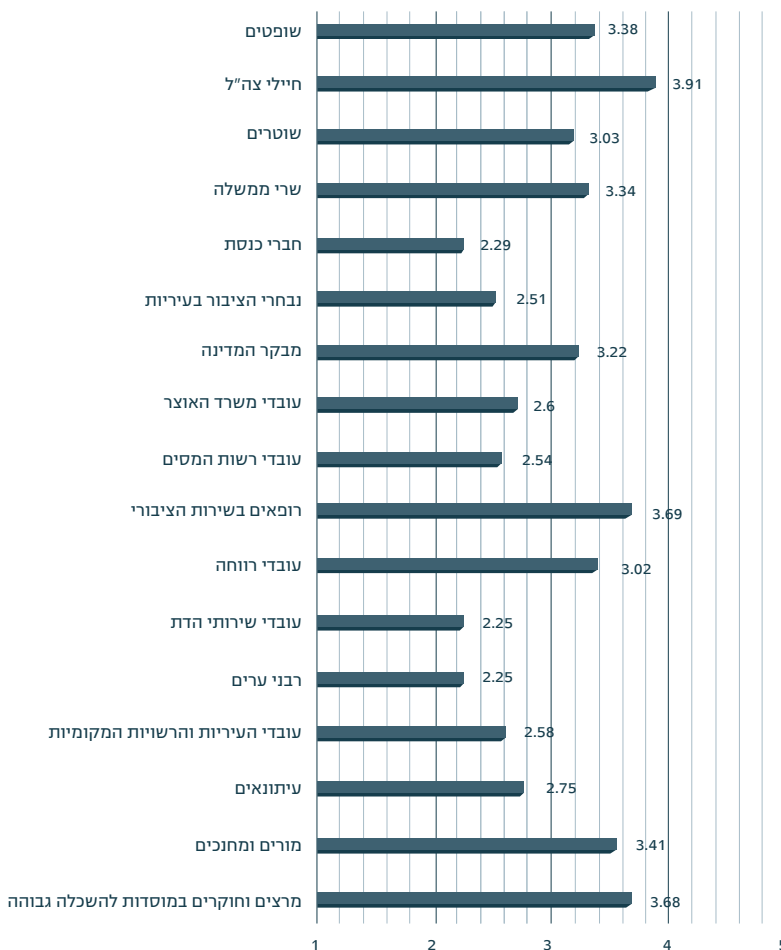
על פי התקן המאושר לכל המועצות
הדתיות על ידי המשרד לשירותי דת,
**מספר העובדים הכולל במועצות
הדתיות בשנת 2014:**

2,176

1 - מאוד לא מרוצה; 5 - מרוצה מאוד

**אמון כלפי משרתי
ציבור, 2016**

הנתונים מנייר עבודה מאת ערן ויגודה-גדות, ניסים כהן ושלמה מזרחי, **ביצועי המגזר הציבורי בישראל: ניתוח עמדות אזרחים והערכת מצב לאומית (2016)**, אוניברסיטת חיפה ואוניברסיטת בן-גוריון בנגב, דצמבר 2016.

כאשר בוחנים את היעילות ואת האפקטיביות של המועצות הדתיות מתברר כי לא מדובר רק בבעיית תדמית אלא ברמת שירותים נמוכה במיוחד. מצאנו ליקויים רבים בכל תחומי הפעילות של המועצות הדתיות. להלן כמה מהם:

- ◀ היעדרות של משגיחי הכשרות מבתי העסק;
- ◀ שירות גרוע במחלקות הנישואין;
- ◀ ליקויי תברואה במקוואות;
- ◀ שימוש בכספים המיועדים לקבורה לטובת כיסוי גירעונות במועצות הדתיות;
- ◀ תקצוב תמיכות ותרבות תורנית שלא על פי כללי המינהל התקין;
- ◀ גביית אגרות לוקה בחסר;
- ◀ התכנסויות מועטות ביותר של מליאת המועצה הדתית;
- ◀ רמת שקיפות והנגשת מידע נמוכה.

מהם שורשי הבעיה?

(1) פוליטיזציה וייצוגיות לוקה בחסר. היות שהמועצות הדתיות הן גוף מוניציפלי, הן אמורות לשקף את הרכב התושבים ברשות המקומית. ואולם בפועל, השר לשירותי דת הוא השולט במינויים שלהן.

(2) חוסר מקצועיות. המועצות הדתיות נבנו מלכתחילה כגופים פוליטיים. לפיכך לא נעשית בהן ההפרדה ההכרחית בין הדרג הפוליטי לדרג המקצועי בתפקיד היו"ר והמנכ"ל, ודרישות הסף המקצועיות לתפקידים השונים נמוכות מאוד ובמקרים מסוימים גם אינן נאכפות.

והתוצאה?

- (1)** המועצות הדתיות משרתות את האינטרס הפוליטי של השר המכהן ולא את האינטרסים של תושבי הרשות המקומית שלהן.
- (2)** התפקידים במועצות הדתיות אינם מאוישים על בסיס מקצועי אלא נובעים משיקולים פוליטיים.
- (3)** בניגוד לאינטרס הציבורי, משרות מסוימות מפוצלות בין כמה אנשים במקום שימלא אותן אדם אחד.

אנו ממליצים לערוך רפורמה כוללת:

(1) לבטל את המועצות הדתיות ולהקים במקומן מחלקת דת בכל רשות מקומית כחלק בלתי נפרד מפעילות הרשות. מחלקת הדת היא שתספק את שירותי הדת לתושבים ברשות המקומית.

◀ המלצתנו היא להקים מודל דומה למודל של מחלקות הרווחה והחינוך בשלטון המקומי. כלומר, מחלקות כפופות לעירייה אך נתונות לרגולציה וזכאיות לתקצוב מהמשרד הממשלתי הרלוונטי.

(2) להחריג את תחום הכשרות ולהעביר את האחריות לאספקתו לגופים פרטיים.

◀ תוצר לוואי חשוב של החרגה זו יהיה מיקוד תפקיד הרב המקומי בהנהגה רוחנית.

יתרונות עיקריים

(1) ייצוגיות. מי שייצג את האינטרסים של הציבור המקומי בתחום שירותי הדת תהיה הרשות המקומית - במקום המצב המקובל היום, שבו השר לשירותי דת מכתוב כיצד ייראו שירותי הדת ברשות.

(2) מקצועיות. כמחלקה ברשות המקומית יחולו על שירותי הדת הכללים המינהליים והמקצועיים של הרשות המקומית. בין היתר, מנהל מחלקת הדת לא ייבחר משיקולים פוליטיים, אלא יצטרך לעמוד במכרז ובתנאי סף מחמירים.

יתרונות נלווים

(1) המודל שאנו ממליצים עליו יאפשר לשומרי הסף של הרשות המקומית ולחברי האופוזיציה במליאת המועצה לפעול כמנגנון בקרה על שירותי הדת.

(2) ברוב המועצות הדתיות יש בעיה של חוסר יעילות הנגרמת מכך שהמועצות הן גופים קטנים. המרת המועצה הדתית למחלקה בתוך הרשות המקומית תפתור בעיה זו ותיצור יתרון לגודל.

הניסיון מלמד כי הרשויות המקומיות קשובות יותר מכל גוף ציבורי אחר במדינה לצרכים העולים מן השטח, בכלל זה תחום שירותי הדת. הגיעה אפוא העת לבטל את יצור הכלאיים ששמו "מועצה דתית" ולהעביר לאחריהן הרשויות המקומיות את אספקת שירותי הדת לתושביהן.

אריאל פינקלשטיין הוא חוקר במכון הישראלי לדמוקרטיה ודוקטורנט במחלקה למדעי המדינה באוניברסיטת בראילן. עוסק בחקר השלטון המקומי בישראל וביחסים שבין דת ומדינה.

מחקר המדיניות רואה אור במסגרת פעילות המרכז ללאום, דת ומדינה במכון הישראלי לדמוקרטיה.
מנהל המרכז: ד"ר שוקי פרידמן
סגן נשיא אחראי: פרופ' ידידיה שטרן

להזמנת המחקר המלא: 02-5300800 | orders@idi.org.il